

KWADRATUR #1/GLOBUS

In de triptiek **Kwadratur** plaatst Eric Sleichim de vier BL!NDMAN-kwartetten in de ruimte... **Globus** is de eerste Kwadratur in een reeks van drie (#2/Transfo – en #3/Cube) en is een uitwerking van het '20x20'-concept, het verjaardagsconcert voor twintig jaar BL!NDMAN (1988-2008).

Kwadratur #1/Globus is het eerste project van een nieuw formaat waarbij oude en nieuwe muziek elkaar analoog en digitaal ontmoeten in een traag verschuivend landschap. Het publiek bevindt zich in een ruimte waarin een grote, zilverkleurige luchtballon het scènebeeld bepaalt en legt een auditief parcours af tussen oud en nieuw, akoestisch en elektronisch. Het oor neemt ondefinieerbare geluiden waar. Rond een immense ballon neemt het oog plots een stam waar waarvan de bewegingen lijken terug te grijpen naar een oude ritus. Uit het niets ontstaan sonore texturen die de ruimte vullen als een wervelwind.

Uit deze massa worden pareltjes gedistilleerd. Een polyfoon net wordt geweven, aria's en kwartetbewegingen evolueren tot een plastische geste waar het visuele ons een verhaal vertelt van stilte. Ballet mécanique, een bruisend collectief: van Purcell tot Ives, van Strawinsky tot Glass. De enfants terribles van de hedendaagse muziek nemen u mee langs de meanders van hun innerlijke wereld. Muziek als een statement, een poëtische schreeuw, een lange geschiedenis...hun geschiedenis.

BL!NDMAN 20x20

In 1988 maakte Eric Sleichim een compositie voor saxofoonkwartet voor het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, als luik van een project rond de vernieuwende impulsen van mei '68. Dit eenmalige evenement bleek in feite het begin te zijn van BL!NDMAN, een verhaal dat zich nu over meer dan twintig jaar uitstrekt en een evolutie overspant van solo-performance over saxofoonkwartet, tot een collectief van vier kwartetten.

De inspiratie voor dat debuutstuk (*Five Movements for Beuys*) haalde Sleichim bij een performance van de kunstenaar Joseph Beuys *Wie man dem toten Hasen die Bilder erklärt*. Daarin zit een man met verguld hoofd en gesloten ogen verhalen te vertellen aan een dode haas die hij in zijn armen houdt. Voor Sleichim was deze visuele metafoor de sleutel om zijn instrument - de saxofoon - te exploreren: alle klankmogelijkheden en in het bijzonder de meest minuscule 'bijgeluiden' af te tasten, zoals een blinde dat zou doen met een voorwerp dat hij in zijn handen

gestopt krijgt. Toen hij vervolgens het saxofoonkwartet oprichtte dat toen nog gewoon 'Bl!ndman Kwartet' heette, koos Eric Sleichim als inspiratie de metafoor van een blinde gids die de toeschouwers in een museum beschrijft wat ze zien en de titel van een door kunstenaar Marcel Duchamp opgericht tijdschrift als naam. De boodschap was duidelijk: dit was niet zomaar een saxofoonkwartet. Niet het repertoire voor die vier saxofoons interesseerde hem, maar wel radicaal de grenzen van de klank en van de performance aftasten. Ook al zijn er gaandeweg conventionele hedendaagse en oude (Bach, renaissancepolyfonie, Buxtehude, Mozart) werken in het BL!NDMAN-repertoire opgenomen, toch is die basismissie onveranderd gebleven. Het experimentele, het conceptuele, het multidisciplinaire, het theatrale, het aftasten van grenzen en het opzoeken van verrijkende creatieve ontmoetingen: het zijn allemaal zaken die tot op heden de kern vormen van de activiteiten van BL!NDMAN, zowel voor het 'master-kwartet' als voor de jongere kwartetten die sinds 2006 deel uitmaken van het huidige BL!NDMAN-collectief.

Twintig jaar BL!NDMAN vieren met een gewoon concert of met een voorspelbare 'best of BL!NDMAN'-selectie, zou daarom regelrecht ingaan tegen de dingen waar BL!NDMAN voor staat. Daarom bieden BL!NDMAN 20x20 en Kwadratur #1/Globus een alternatief parcours dat teruggrijpt naar allerlei aspecten uit die twintig jaar, maar als een autonome voorstelling. Geen retrospectieve, maar een geheugenlandschap waarin vertrouwde werken naast nieuwe elementen staan, maar waarbij het toch duidelijk is dat aan de horizon nieuwe gebieden liggen te wachten om ontdekt te worden.

Kwadratur #1/Globus is dus een belevenis, een performance, een theatraal en visueel spektakel en een sonore onderdompeling, eerder dan een conventioneel feestconcert.

De bijdrage van kunstenaars Anouk De Clercq en Kris Verdonck die de visuele component van deze voorstelling voor hun rekening nemen, draagt daar in grote mate toe bij. Het hele concert is opgevat als één doorlopende performance waarbij allerlei composities elkaar opvolgen en overlappen. Het geheel valt nog het best te vergelijken met een lang en mysterieus ritueel waarbij, in de woorden van Sleichim, de zestien muzikanten 'als een tribale gemeenschap' samen hun handelingen uitvoeren. Deze aanpak laat ook toe dat de voorstelling in één grote spanningsboog wordt opgebouwd, zodat de (fragmenten van) bestaande composities in elkaar haken tot één overkoepelend geheel. Er wordt geput uit

zaken die al op het repertoire van één van de BL!NDMAN-kwartetten hebben gestaan maar ook uit volledig nieuwe zaken.

Het geheugenlandschap dat daaruit opdoemt, biedt talrijke aspecten die in de ontwikkeling van BL!NDMAN belangrijk zijn geweest en het is aan de luisteraar om deze voorstelling te ondergaan en daarbij de eigen herinneringen aan BL!NDMAN te koppelen. Vier aspecten of categorieën verdienen hieronder wat extra aandacht, omdat ze zeer fundamenteel zijn voor het parcours dat BL!NDMAN heeft afgelegd: het belang van klank, van adem, van conceptualisme en de muzikaal-esthetische 'roots' van BL!NDMAN in het minimalisme.

Klank en verkenning van het instrument

De eerste vijf jaren van het BL!NDMAN-kwartet zijn getekend door een ongebreidelde experimenteerdrijf. In composities als *Five Movements for Beuys*, *Lié/Délié* en natuurlijk het magnum opus *Poortenbos*, keerde Eric Sleichim als het ware de saxofoon binnenstebuiten. Het trillen van een veertje, de percussieve impulsen van een klep die gesloten wordt of een tong die tegen het riet slaat: dat waren de elementen waarmee hij aan de slag ging. Via versterking werden zulke 'kleine' geluiden uitvergroot en opende BL!NDMAN een aantal nieuwe mogelijkheden voor de saxofoon. Die verkenning van het instrument paste natuurlijk in de twintigste-eeuwse experimentele traditie, waarbij talrijke componisten en uitvoerders op zoek gingen naar alternatieve speeltechnieken en waarbij uitvoerders ook verwacht werden om dingen te doen die niets met het 'gewone' bespelen van hun instrument te maken hadden (een tekst voorlezen, zingen, of papier verfrommelen bijvoorbeeld).

Niet enkel de speeltechnieken, maar ook de ruimtelijkheid wordt daarbij maximaal benut: muzikanten die buiten de zaal spelen, elektronische surround sound en delay, enzovoort. Klank, tijd en ruimte zijn de primaire elementen waarmee muziek wordt gemaakt en BL!NDMAN benadert die op een heel fundamentele manier.

Adem en Ruis

De alternatieve benadering van de speeltechniek hangt nauw samen met de fascinatie voor ruisklanken. Ruis is voor veel hedendaagse componisten niet langer een ongewenst nevenproduct van het spelen, maar wordt een rijk geschakeerde klankmogelijkheid. De voorstelling begint met *Ruisveld*, een nieuw werk van Sleichim, waarin allerlei ruisklanken subtiel aanzwellen en daarna overgaan in de centrale toon 'a' van 440 Hz (de toon waarop een orkest stemt)

wat het vertrekpunt is van *Critical Band* van James Tenney. Er is de ruis van de strijkstok die over de snaren schuurt, de ruis van de versterkte kleppen van de saxofoons, de rijk geschakeerde ruis van de percussie en natuurlijk de ruisgeluiden van de elektronica (nog een element dat voor BL!NDMAN steeds belangrijk is geweest) - van ruis naar 'noise' is slechts een kleine stap. Ook verderop in de voorstelling duiken ruisachtige composities op: Reichs *Pendulum Music*, Tenneys *Having Never Written a Single Note for Percussion*, *Musique de tables* van De Mey of Wrights *Nocturne for BJM*. Maar voor een saxofonist hangt ruis ook nauw samen met ademhaling: de lucht die door het mondstuk gaat, de subtiele grens tussen gewoon adem uitblazen en een toon op het instrument vormen. Het idee van adem en lucht is misschien wel het belangrijkste concept dat de avond als een rode draad meedraagt. De ballon die de zaal domineert, verbeeldt de massa lucht die op twintig jaar saxofoon spelen is uitgeblazen.

Conceptualisme en performance

De geschiedenis van BL!NDMAN begon met een performance en in de daaropvolgende 20 jaar is dat performance-aspect steeds aanwezig gebleven. Dat heeft ook te maken met de achtergrond van BL!NDMAN in de dans- en theaterwereld. Via samenwerkingen met beeldende kunstenaars, door het betrekken van een theatrale component en natuurlijk door de keuze van hun specifieke muzikale repertoire, heeft BL!NDMAN nooit het etiket van een doorsnee saxofoonkwartet gekregen. Wanneer de 'junior' ensembles mee in de BL!NDMAN-familie werden opgenomen, was dat gegeven - hoe kan je als muzikant de stereotiepe concertformules openbreken? - één van de belangrijke zaken die het 'oorspronkelijke' kwartet vanuit hun ervaring aan deze jonge muzikanten wou doorgeven. Veel heeft dit ook te maken met de ideeën van Duchamp en Beuys die bij de start van BL!NDMAN zo belangrijk waren voor Eric Sleichim. Het conceptualisme waar deze kunstenaars voor stonden, vond een weerspiegeling in de muzikale aanpak van BL!NDMAN. Ook dat is (net als het onderzoek naar alternatieve speeltechnieken) een aspect dat in de hedendaagse muziek een stevige traditie kent. Een groot aantal werken op dit programma toont dan ook diverse invullingen van conceptuele ideeën, wat onvermijdelijk steeds een wat aparte vorm van 'performance' met zich meebrengt. De systematiek waarmee *Critical Band* van James Tenney de overgang van één noot naar een interval maakt, de heen- en-weer zwaaiende microfoons van Steve Reichs *Pendulum Music* die, gedreven door toeval én de zwaartekracht onvoorspelbare ritmische combinaties voortbrengen, de tekst van Peter Handke die in de compositie van Mayke Nas op schoolborden wordt geschreven, *Story* van de

conceptuele grootmeester John Cage (die persoonlijk bevriend was met Duchamp, trouwens), of het fragment uit *A Man in a Room, Gambling* van Gavin Bryars en Juan Muñoz: allemaal wijken ze grondig af van de starre conventies van een klassiek concert.

Minimal

De wortels van BL!NDMAN (en van de compositorische stijl van Eric Sleichim, die daarmee fundamenteel verweven is) liggen in het ensemble Maximalist!, de groep samen met componisten Thierry De Mey en Peter Vermeersch, waar later naast BL!NDMAN zo diverse groepen als X-legged Sally en Ictus uit zijn gegroeid. Langs die weg was de minimal music van componisten als Steve Reich, Philip Glass of Louis Andriessen, die voor Maximalist! van groot belang waren, ook voor BL!NDMAN, zeker in de beginjaren, een belangrijk referentiepunt. Belangrijk genoeg om er in deze voorstelling verschillende keren naar terug te grijpen. *Musique de tables* van De Mey is een Maximalist!-werk dat hier (fragmentair en in veelvoud) onmogelijk kon ontbreken. Even vanzelfsprekend is de aanwezigheid van Reich, Terry Riley en zelfs James Tenney (die een wat atypische verwantschap met de minimal music had) en uiteraard is het een vroeg werk van Philip Glass (*In Similar Motion*) dat in volle energieke gedrevenheid het culminatiepunt - maar niet helemaal het einde - van Kwadratur #1/Globus is.

Deze tekst is ontleend aan de toelichting die Maarten Beirens heeft geschreven bij het jubileumconcert 20x20 in 2008